

پیش‌بینی شخصیت ضداجتماعی بر اساس رابطه پدر-فرزند و طرحواره‌های ناسازگار اولیه

محسن تمدن‌فرد^{۱*}، نادر منیرپور^۲، مرتضی غلامی‌زارچ^۳

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تحقیقات اصفهان
tamaddon1988@yahoo.com

^۲ عضو هیئت علمی گروه روان‌شناسی بالینی، گروه روان‌شناسی بالینی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن

چکیده

اختلال شخصیت ضداجتماعی با مولفه اصلی نقض حقوق دیگران مشخص می‌شود. پژوهش حاضر به پیش‌بینی شخصیت ضداجتماعی، بر اساس کیفیت رابطه پدر-فرزند و طرحواره‌های ناسازگار اولیه، در پسران پرداخت. برای این منظور، تعداد ۱۲۷ نفر پسر دانشجوی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم، با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی انتخاب شدند و مقیاس بالینی چند محوری میلون ۳، پرسشنامه طرحواره یانگ و مقیاس رابطه ولی-فرزند فرم پدر را تکمیل نمودند. نتایج نشان داد که طرحواره‌های ناسازگار خود انضباطی ناکافی، حساسیت به آسیب، انزوای اجتماعی، استحقاق و شکست ۵۳ درصد و مقیاس خشم به پدر از رابطه پدر-فرزند ۶ درصد از واریانس شخصیت ضداجتماعی پسران را پیش‌بینی کردند. محیط شکل‌گیری طرحواره‌های اولیه، در درون‌سازی هنجارها، مرزها و قوانین اهمیت دارند. نقش پدر در تعامل با فرزندان مهم است. توجه به احساس خشم پسران به پدران در دوران کودکی، می‌تواند از بروز رفتارهای ضداجتماعی بزرگسالی جلوگیری نماید.

کلید واژه‌ها: شخصیت ضداجتماعی؛ رابطه پدر-فرزند؛ طرحواره‌های ناسازگار اولیه

مقدمه

شخصیت ضداجتماعی با ویژگی‌هایی مثل بی‌اعتنایی به معیارهای اخلاقی و قانونی جامعه همراه است (هالچین و ویتبرن، ۱۳۸۶). شیوع این اختلال در مردان ۳ تا ۵ درصد و در زنان ۱ درصد برآورد شده است (کرینگ، دیویسون، نیل و جانسون، ۲۰۰۷).

اخیرا تعداد زیادی از مطالعات روی سبک رفتارهای پدر و فرزند متمرکز شده‌اند و نتایج نشان دادند که کیفیت تعامل پدر و فرزند با پیامدهای رفتاری و هیجانی کودکان مرتبط بوده است (فلوری، ۲۰۱۰). مطالعات مختلف به تاثیر والدین خصوصا پدر در سبب‌شناسی شخصیت ضداجتماعی پرداخته‌اند. این مطالعات نشان دادند که میزان بروز رفتارهای ضداجتماعی کودکان در خانواده‌هایی که پدر در شهری دیگر شاغل است نسبت به خانواده‌هایی که شغل پدر در محل سکونت آنها می‌باشد، از میانگین بالاتری برخوردار است همچنین شاو و همکارانش (۲۰۰۱) گزارش کردند که بین فقدان رابطه پدر با کودکان و احتمال ابتلا این کودکان به اختلال سلوک همبستگی وجود دارد (شاهقلیان، ۱۳۸۷). بی‌ثباتی والدین در پرورش کودکان، پیش‌بین با ثباتی برای رفتارهای ضد اجتماعی کودکان به شمار می‌آید که ممکن است با علائم ضداجتماعی در پدران مرتبط باشد (کرینگ و همکاران، ۲۰۰۷).

طرحواره‌های ناسازگار اولیه نیز عمدتا در نتیجه تجارب ناگوار دوران کودکی و در ارتباط با افراد مهم زندگی شکل می‌گیرد و هسته اصلی اختلالات شخصیت را تشکیل می‌دهد (یانگ، کلسکو، ویشار، ۲۰۰۳). نتایج یک مطالعه نشان داد که اختلال شخصیت

ضداجتماعی اولیه با طرحواره‌های استحقاق، تنبیه، بد رفتاری، بی‌اعتمادی، بازداري هیجانی، هیجان خواهی، گرفتاری و خویشتن داری ناکافی ارتباط داشته و اختلال شخصیت ضد اجتماعی ثانویه با تمام طرحواره‌ها به استثناء ایثار مرتبط بود (لطفی، دنیوی، خسروی، ۱۳۸۶).

با توجه به این که پژوهش‌های کافی در مورد اثرگذاری کیفیت رابطه پدر و فرزند در تبیین این شخصیت در پسران در دست نیست، لذا پژوهش حاضر به بررسی عوامل پیش‌بینی کننده اختلال شخصیت ضد اجتماعی در پسران براساس کیفیت روابط پدر و پسر و طرحواره‌های ناسازگار اولیه پرداخت.

روش

شرکت کنندگان و طرح پژوهش

طرح این پژوهش از نوع پس رویدادی بود. جامعه آماری شامل تمامی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم شاغل به تحصیل در سال تحصیلی ۱۳۸۸-۸۹ بود که تعداد ۱۲۷ پسر از آنها با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی شده، به عنوان نمونه، انتخاب شدند.

ابزار

آزمون بالینی چند محوری میلون - ۳ (MCMI - III، میلون، ۱۹۹۴): یک مقیاس خودسنجی با ۱۷۵ گویه بلی/خیر است که ۱۴ الگوی بالینی شخصیت و ۱۰ نشانگان بالینی را می‌سنجد و برای بزرگسالان ۱۸ سال به بالا، استفاده می‌شود. این ابزار از اعتبار و روایی مناسب برخوردار است (شریفی، ۱۳۸۶).

پرسشنامه طرح‌واره یانگ (فرم کوتاه): این ابزار ۷۵ سوالی، توسط یانگ و براون (۱۹۹۴) برای اندازه‌گیری طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه ساخته شده است. در بررسی روایی این ابزار با استفاده از پرسشنامه SCL-25 (نجاریان و داودی، ۱۳۸۰) مشخص شد که خرده مقیاس‌های آن به طور معناداری با خرده مقیاس‌های SCL-25 همبسته هستند (آهی، محمدی‌فر و بشارت، ۱۳۸۶).

مقیاس رابطه ولی-فرزند: مقیاس رابطه ولی-فرزند (فاین، مورلند، و شوبل، ۱۹۸۳) یک ابزار ۲۴ سوالی برای سنجش نظر جوانان درباره رابطه با والدین است. خرده مقیاس‌های فرم پدر این مقیاس عبارت است از: عاطفه مثبت، آمیزش پدرانه، ارتباط یا گفت و شنود، و نبود خشم. در یک مطالعه (کردلو، ۱۳۸۰) این مقیاس روی ۱۵۱ آزمودنی دختر و پسر اجرا شد و ضریب آلفای آن ۰/۹۴ محاسبه شد (به نقل از ثنایی و همکاران ۱۳۸۷).

شیوه اجرا

پس از انتخاب نمونه پژوهش، ابزارهای سنجش در اختیار شرکت‌کنندگان قرار گرفت و از آنها خواسته شد ابزارهای پژوهش را تکمیل نمایند. داده‌ها با استفاده از همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

نتایج

در این مطالعه دو مدل پیش‌بینی کننده شخصیت ضداجتماعی (متغیر ملاک) مورد بررسی قرار گرفت. در یک مدل طرحواره‌های ناسازگار اولیه و در مدل دیگر رابطه با پدر به عنوان متغیرهای پیش‌بین وارد تحلیل رگرسیون چند متغیره به روش پیشرونده شدند.

نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که طرحواره‌های ناسازگار اولیه در مجموع ۵۳ درصد از نمره شخصیت ضداجتماعی پسران را در ۵ مدل معتبر پیش‌بینی می‌کنند. به ترتیب، طرحواره‌های خودانضباطی ناکافی (۲۶/۲ درصد)، آسیب‌پذیری به ضرر (۱۳/۳)، انزوای اجتماعی (۶/۴)، استحقاق/بزرگمنشی (۴/۴ درصد) و شکست (۲/۸ درصد) بیشترین میزان پیش‌بینی را دارا بودند. همچنین، نبود خشم با همبستگی منفی با شخصیت ضداجتماعی، ۶ درصد از واریانس شخصیت ضداجتماعی پسران را پیش‌بینی نمودند.

بحث

نتایج پژوهش نشان داد که طرحواره‌های خود انضباطی ناکافی، حساسیت به آسیب، انزوای اجتماعی، استحقاق/بزرگ منشی و شکست ۵۳ درصد و خشم به پدر ۶ درصد از واریانس شخصیت ضد اجتماعی پسران را پیش بینی می‌کند. این نتایج با پژوهش تیم (۲۰۱۰) که ارتباط معناداری بین سبک فرزندپروری والدین و طرحواره‌های ناسازگار اولیه و اختلالات شخصیت نشان داد، همخوان می‌باشد. تیم (۲۰۱۰) نشان داد که دسته B اختلالات شخصیت با طردشدگی از سوی والدین ارتباط معناداری دارد و نوردال و استایل (۱۹۹۷) نیز گزارش کردند که آسیب‌های شخصیتی دسته B اختلالات شخصیت با حمایت افراطی پدر ارتباط دارد. نتایج پژوهش دیگری نشان داد که تجربه محرومیت از پدر در پسران، منجر به بروز رفتارهای ضد اجتماعی بیشتری می‌شود (شاهقلیان، ۱۳۸۷). تورز (۲۰۰۲) در پژوهش خود به بررسی طرحواره‌های ناسازگار اولیه در مبتلایان به شخصیت ضد اجتماعی پرداخته است و نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های این پژوهش همخوان می‌باشد. در مقابل نتایج پژوهش نوردال و هولت و هوگام (۲۰۰۵) حاکی از عدم ارتباط معنی دار بین صفات شخصیتی ضد اجتماعی و طرحواره‌های ناسازگار اولیه می‌باشد. فرآیند همانند سازی پسران با پدر، نقش بسزایی در رشد وجدان و کسب الگوهای رفتاری مناسب دارد و در روند اجتماعی شدن و رشد منبع کنترل درونی آنها موثر می‌باشد (شاهقلیان، ۱۳۸۷).

منابع

- آهی، قاسم؛ بشارت، محمدعلی و محمدی فر، محمدعلی. (۱۳۸۶). پایی و اعتبار فرم کوتاه پرسشنامه طرحواره‌های یانگ. مجله روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران، ۳۷، ۳، ۲۰-۵.
- ثنایی، باقر؛ علاقبند، ستیلا؛ فلاحتی، شهره و هومن، عباس. (۱۳۸۷). مقیاس‌های سنجش خانواده و ازدواج. تهران: بعثت.
- شاهقلیان، مهناز. (۱۳۸۷). اثر عدم حضور مستمر پدر در خانه (به دلیل اشتغال) بر میزان اختلال‌های رفتاری دانش آموزان دبستانی. فصلنامه پژوهش در سلامت روانشناختی، ۲، ۱.
- شریفی، علی اکبر. (۱۳۸۶). میلیون ۳. تهران: روانسنجی.
- کرینگ، آن م؛ دیویسون، جرال دسی؛ نیل، جان م و جانسون، شری ل. (۲۰۰۷). آسیب شناسی روانی (روانشناسی ناپهنجاری). ترجمه حمید شمس پور (۱۳۸۸). تهران: ارجمند.
- لطفی، راضیه؛ دنیوی، وحید و خسروی، زهره. (۱۳۸۶). مقایسه طرحواره‌های ناسازگار اولیه در سربازان مبتلا به دسته B اختلالات شخصیت و سربازان سالم. مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی ارتش جمهوری اسلامی ایران، ۲، ۵، ۱۲۶۶-۱۲۶۱.
- هالچین، ریچارد پی و ویتبورن، سوزان کراس. (۲۰۰۴). آسیب‌شناسی روانی، جلد دوم. یحیی سید محمدی (۱۳۸۶). تهران: ارسباران.
- یانگ، ج؛ کلسکو، ژ؛ و ویشار، م. (۲۰۰۳). طرحواره درمانی. ترجمه حسن حمیدپور و زهرا اندوز، ۱۳۸۶. تهران: ارجمند.

- Flouri E. (2010). Fathers' behaviors and children's psychopathology. *Clinical Psychology Review*, 30, 363-369.
- Nordahl, H. M., Holthe, H., & Haugum, J., A. (2005). Early Maladaptive Schemas in Patients with or without Personality Disorders: Does Schema Modification Predict Symptomatic Relief? *Clinical Psychology and Psychotherapy Clin. Psychol. Psychother*, 12, 142-149.
- Thimm J. C. (2010). Mediation of early maladaptive schemas between perceptions of parental rearing style and personality disorder symptoms. *J Behav Ther Exp Psychiatry*, 4, 52-59.

Torres, C. (2002). Early Maladaptive schema and cognitive distortions in psychopathy and narcissism. *Australian National University*.